

Список використаних джерел

1. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами // Рішення колегії Міністерство освіти і науки України й Президії академії педагогічних наук України 23. 06.1999 № 7/5–7.
2. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В.Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 53-58. – (Б-ка з освітньої політики).
3. Синьов В.М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії / В.М. Синьов. – К.: МП Леся, 2010. – 779 с.
4. Татьянчикова І.В. Формування в учнів з інтелектуальними вадами життєвих компетентностей в процесі їхньої соціалізації / І.В.Татьянчикова – Слов'янськ: Вид. Маторін Б.І., 2011. – С. 57
5. Трубачова С.В. Умови реалізації компетентнісного підходу у навчальному процесі / С.В.Трубачова // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 53-58. – (Б-ка з освітньої політики).
6. Хуторской А.И. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.И.Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

In the article pre-conditions of forming professionally of competence are examined in the students of senior classes of the special (by a correction) school.

Keywords: competence, professionally-labour preparation, educational preparation.

Отримано 14.6.2013

УДК 376-056.34

Н.І Ясінко

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ ДІТЬМИ В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЧОГО ВІДПОЧИНКУ

У статті доведено необхідність врахування основних вимог із підбору методик з організації корекційно-розвивальної роботи з розумово відсталими дітьми в умовах літнього оздоровчого відпочинку;

шляхи формування комунікативно-мовленнєвих навичок і підготовки дітей до умов життя у суспільстві, оволодіння соціальними навиками. Стаття стане у пригоді широкому загалові читачів, насамперед вихователям літніх таборів, студентам педагогічних вузів.

Ключові слова: розумова відсталість, шизофренія, корекційна робота, психофізичний розвиток, ігротерапія, малюнкова терапія, казкотерапія, танцювальна терапія.

В статті доказана необхідність урахування основних вимог до вибору методик по організації корекційно-розвиваючої роботи з умовно відсталими дітьми в умовах літнього оздоровчого відпочинку; шляхи формування комунікативно-мовленнєвих навичок і підготовки дітей до умов життя в суспільстві, оволодіння соціальними навиками. Стаття послужить розширеному колу читачів, в першу чергу вихователям літнього відпочинку, студентам педагогічних вузів.

Ключевые слова: умственная отсталость, шизофрения, коррекционная работа, психофизическое развитие, игротерапия, рисуночной терапия, сказкотерапия, танцевальная терапия.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У дефектології та соціальній роботі сьогодні одним із актуальних питань виступає корекційна робота з розумово відсталими дітьми. Науковий пошук надзвичайно збагачений теоретичними і практичними основами, оскільки корекційна робота з розумово відсталими дітьми в основному базується на формуванні в учнів нових пізнавальних можливостей. Впровадження системи корекційних занять передбачає вдосконалення всього навчально-виховного процесу, який охоплює не лише корекцію нервово-психічного розвитку дитини, а й соматичного здоров'я.

Над досліджуваною проблемою працювали Л. Виготський, Д. Эльконин, Н. Морозова, М. Матвеева, С. Рыбакова, В. Синьов, О. Хохліна та ряд дослідників радянської школи та сьогодення. **Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Однак поза увагою досліджень залишається такий актуальний аспект загальної корекційної роботи, як корекційно - розвивальна робота в умовах літнього відпочинку, труднощі, з якими зустрічаються розумово відсталі учні та вихователі, що беруть на себе відповідальність за їхнє виховання під час літнього оздоровчого відпочинку. Це здебільшого емоційні переживання, викликані переляком та невпевненістю учнів перед новим оточенням і умовами перебування, та негативна оцінка й самокритика вихователя, який стикається з труднощами у ході практичної діяльності. Тому основною метою дослідження виступає корекційно - розвивальна

робота з розумово відсталими дітьми в умовах літнього оздоровчого відпочинку задля підвищення результативності самого виховного процесу та сприяння розвитку дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розумово відсталі діти характеризуються помітною недостатністю інтелекту з порушенням емоційно-вольової сфери. Відношення між інтелектуальними і емоційними процесами формується під час діяльності. Тому важливу роль відіграє корекційна робота. Вчені зазначають, що корекційні впливи необхідно організувати відповідно до вікового періоду та ступеня загострення хвороби. [Узагальнено: 4, 5].

Познайомившись з літературою Д.Б. Эльконина ми зрозуміли, що гра для дітей відіграє важливу роль. Самим важливим у грі виступає роль, яку бере на себе дитина. Крім того, учні за допомогою гри мають можливість самоствердитись та удосконалитись. Правила які існують у грі трохи дітей обмежують, через те, що кожен учень має власну стратегію та тактику. Під час гри часто змінюється поведінкова реакція. Це можна характеризувати тим, що проявляється дитячий мотив до гри. Застосування гри у роботі з розумово відсталими учнями просто необхідне, оскільки здійснюється послаблення прогресування хвороби та формування нових пізнавальних процесів [2]. В діяльності корекційно - розвивальної роботи з розумово відсталими дітьми важливу роль займає арт-терапія, музикотерапія, ізотерапія, казкотерапія. Сценічне мистецтво дарує дитині незрівняні почуття, ствердження вищих емоцій людини. Це пов'язано з тим, що такий комплексний підхід корекційно - розвивальної роботи гармонізує особистість дитини в цілому [Узагальнено:1,3,6,].

Дослідження ми проводили з вихованцями Добромільського спеціалізованого інтернату під час роботи в літньому оздоровчому таборі ТОК "Тиса" Рахівського району Закарпатської області. У ході практичної діяльності ми дійшли висновку, що для цієї категорії дітей необхідно ретельно спланувати кожний день відпочинку так, щоби кожен мав можливість самовиразитися. Окрім того, необхідно дотримуватися вимог часового інтервалу, в якому відзначається кількість годин на пізнавальні і корекційні заняття та на оздоровчий процес. Для таких дітей не обов'язково використовувати малорухливі ігри, тому що ці діти, як і звичайні, люблять активність, рух та можливість для самовираження.

У першій половині дня необхідно проводити ряд рухливих ігор з певними елементами запам'ятовування. В такому випадку діти розважаються і водночас тренується пам'ять, оскільки хід гри необхідно відтворювати кожному учаснику. Найпростіші спортивні естафети розвивають не лише координацію рухів, а й дають змогу дитині відчути себе потрібною в колективі. Адже всі учасники гри об'єднані в одну цілу

команду. Але тут необхідно вдало керувати фіналом, ні в якому разі не виділяти переможців, а навпаки – створювати позитивну атмосферу. Дуже важливим виступає технологія організації гри та інструктаж. Вони повинні бути не складними, а ігри недовготривалими, тому що такі діти швидко втомлюються. Під час втоми спостерігається різка зміна емоційного та поведінкового характеру дитини. Може спостерігатися збудження, агресивність, некерованість чи, навпаки, замкнутість, відчуження, депресія. Та чи інша зміна може призвести до конфліктних ситуацій. Необхідно також враховувати загальне залучення дітей до ігрового процесу, щоби в інших не викликати відчуття самотності. Але тут є свої мінуси: діти з важкими розумовими вадами мають сильні обмеження в можливостях руху і естафетні ігри таким дітям даються важко. Це необхідно враховувати вихователю, але й залишити дітей поза увагою не можна. Виходом із такої ситуації вважаємо підбір естафетної гри відповідно до фізичних можливостей дитини. Розумово відсталі учні надзвичайно емоційно чутливі і навіть звичайне кидання м'ячика для них є глибоким емоційним переживанням. Тому вихователь зобов'язаний залучати до ігрової діяльності всіх дітей, щоби не викликати обурення в дитячому колективі. Корисність гри велика. За дітьми спостерігається позитивність відчуття руху, виконання ролі активного учасника, почуття радості та задоволення пробуджує у дитини потребу до наступних виконань гри.

Ігротерапія (метод психотерапевтичної дії на дітей засобами гри) в корекційній роботі, а особливо в умовах літнього відпочинку, відіграє важливу роль. Колективна гра тісно пов'язує дітей та розвиває їхні уявлення про взаємини між людьми. Гра виховує у дітей соціально прийнятні норми взаємин, привчає до підпорядкування вимогам та нормам моралі.

Корекційно спрямованими мають бути і зміст, і форми, і методи виховання. Це означає, що вихователь літнього оздоровчого табору у діяльності з розумово відсталими дітьми реалізує ряд функцій:

- виявлення здібностей – основа роботи вихователя літнього табору, оскільки саме такі заходи сприяють послабленню й подоланню психічних і фізичних особливостей дитини;

- психолого-педагогічна підтримка просто необхідна, оскільки не завжди вихователі таборів розуміють це, думаючи про те, що цим мають займатися інші спеціалісти. Так вони штучно відокремлюють цілий аспект корекційно - розвивального впливу та виховного процесу. Діти під час відпочинку постійно потребують підтримки, а не лише організації чи корекції;

- застосування ізотерапії (терапія засобами образотворчого мистецтва), оскільки вона є актуальною для різного вікового періоду. Її дуже ефективно застосовувати, коли є різновікова група і від вихователя вимагається згуртованості у розвитку групи дітей під час їхнього

відпочинку. Дана методика гранично проста, але надзвичайно ефективна. Слід звертати увагу на те, наскільки активно і охоче дитина розглядає картинку чи процес малювання. Формування пізнавальних інтересів розумово відсталих дітей передбачає компенсування їхньої дифузності, епізодичності, слабкості, зумовлених первинним дефектом, а також психологічне розвантаження кожного учня. Під час такої роботи іде контакт вихователя з учнями, формування пізнавальних інтересів;

– казкотерапія актуальна для дітей початкової школи. Учні-олігофрени, як і нормальні діти, спілкуються з оточуючими, прагнуть аналізувати, стараються самостійно висловлюватися, збагачувати словниковий запас. Під час читання казки у дітей формується вміння слухати, опановувати прослухане. Завдяки роботі над образними порівняннями активізується словник розумово відсталих учнів. Значні труднощі у вивченні образних порівнянь відчують учні з підвищеною збудливістю. Вони дуже відволікаються на сторонні асоціації і створюють неоднорідні контамінації елементів різних порівнянь. При застосуванні даної методики необхідна терплячість вихователя;

– танцювальна терапія просто необхідна у роботі вихователя як метод психічного розвантаження, оскільки під час музики дитина розслаблюється і самопроявляється. Важливо правильно підібрати музику та гучність звучання, оскільки діти з розумовою відсталістю емоційно неврівноважені і велика насиченість звуку чи руху надзвичайно їх втомлює. Щодо підбору музики, тут потрібно враховувати інтерес та зацікавлення дітей, тому що якщо музика не влаштовує їх, це може призвести до пригнічення, агресії чи навіть конфлікту.

Спостереження показало, що під час проведення танцювальної терапії діти на наступний день підвищують показник продуктивності діяльності. За учнями спостерігаються прояви гарного настрою, позитивна налаштованість та яскравість емоцій. Вірно підібрані музичні твори сприяють розвитку мови, почуття дружелюбності. Як відомо сприйняття музики здійснюється в основному за допомогою слухової системи. При активному сприйнятті музичних творів спостерігається зміна внутрішніх фізіологічних процесів дитини, оскільки ЦНС має здатність засвоювати музичні ритми. Завдяки музичній стимуляції зменшується рухова реакція але підвищується лабільність зорового аналізатора, покращує пам'ять, підвищує рівень розвитку емоційної сфери дитини, а також оживляє умовні рефлекси. Спостерігається покращення серцево-судинної системи, ритм дихання, виділення гормонів, що знижує стрес. Ось чому, на наступний день рівень емоційності дитини позитивно підвищений та спостерігається мозкова активність.

Кожен вихователь повинен у першу чергу любити своїх вихованців, знати й розуміти їхні потреби та можливості. Діти з розумовою

відсталістю тонко відчують доброзичливість чи недоброзичливість вихователя. Головним моментом виступає налагодження стосунків: якщо діти неправильно сприймуть вихователя, вони недоброзичливо будуть до нього відноситись. В такому випадку здійснювати корекційно-розвивальний вплив неможливо. Вихователеві необхідно враховувати також техніку спілкування з розумово відсталими учнями задля підвищення ефективності своєї діяльності.

На основі аналізу даного дослідження та досвіду роботи можна виділити основні умови створення позитивного емоційного заряду виховного процесу в умовах літнього відпочинку:

- створення позитивної налаштованості дітей на власний відпочинок;
- формування порозуміння між вихователями й вихованцями;
- розвиток соціальних навиків;
- виховання в учнів відчуття відповідальності при виконанні спільної діяльності.

Однак на сьогодні немає сформованих чітких програм реалізації виховного процесу з розумово відсталими учнями під час їхнього відпочинку. В посадові обов'язки вихователя входить ряд таких функцій, як одягання дітей, купання дітей, догляд за їх речами, прання, оцінка харчування тощо. Це непрямі функції вихователя, адже він повинен організовувати корекційно-розвивальну діяльність та здійснювати контроль за процесом оздоровлення підопічних. Такими побутовими питаннями повинні займатися няні чи помічники вихователя. Про яку якість чи ефективність виховного процесу можна говорити, якщо вихователь зайнятий іншою роботою? На нашу думку, це абсурдно, оскільки втрачається час, який необхідний дітям на їх корекцію. Організація корекційно - розвивальної роботи повинна іти шляхом удосконалення та усунення труднощів, а не навпаки, як це показує практика вихователів. Дітей необхідно щодня розвивати для того, щоби з легкої форми недорозвинення вони не переходили в тяжку форму.

Як показує спостереження, діти з розумовою відсталістю страждають і психічними розладами (найпоширенішими є шизофренія, епілепсія, маніакально-депресивний психоз, істеричні психози, розлади рухової активності, сексуальні розлади). Звісно, що з таким поєднанням та різновіковою групою дітей в умовах відпочинку дуже важко працювати, а особливо здійснювати корекційно-виховний вплив. Вихователь зустрічається з низкою проблем, тому що розумово відсталі діти з шизофренією живуть у власному світі. У молодших школярів вона проходить послаблено, зате в підлітків – дуже загострено. Таких дітей зацікавити чимось практично неможливо. Вони байдуже ставляться до будь-яких видів діяльності, але коли щось роблять і їм це не вдається, проявляють агресію. Таких дітей необхідно залучати не до спортивних естафет чи ігор, які вимагають колективного проведення, а здебільшого

до індивідуальних видів діяльності, наприклад, до конструювання фігур чи навіть ліплення. Найважче працювати з дітьми істеричних психозів, оскільки їх треба дуже довго заспокоювати.

Для ефективності проведення корекційної роботи вихователю слід враховувати вище перелічені труднощі і здійснювати планування відповідно до вікової категорії, форми загострення хвороби. Однак на практиці дотримуватися цих вимог надзвичайно важко, тому що при організації відпочинку не завжди враховують вікову категорію та види захворювань дітей. Вихователеві доводиться виходити з наявних умов.

У своїй практичній діяльності ми проводили з дітьми ігрові графічні вправи, вправи на розпізнання кольорів, предметів, форм. Найбільше дітям подобалося працювати з трафаретними малюнками. Також застосовувалася методика пухнастої аплікації, дидактичні ігри, корекційні заняття. Для малоактивних дітей застосовувалися ігри: кидання м'ячика, складання кубиків, відтворення казки тощо.

За допомогою поєднання вищезгаданих методик ми зуміли визначити психічний стан дитини та наблизитись до розуміння її індивідуального розвитку. Прояви негативізму в емоційній сфері дитини частково вдалося усунути шляхом застосування методики пухнастої аплікації. Участь брали всі діти різновікової групи, інтервал часу строго контролювався, щоб не перевтомлювати учасників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Перспективи розвитку, соціальної адаптації розумово відсталих дітей залежить від багатьох причин: навчання, виховання, літній оздоровчий відпочинок, який дає змогу кожній дитині пристосуватися до умов життя та вивчити побут людини. Корекційна спрямованість є обов'язковим компонентом спеціального навчально-виховного процесу. Корекційно-розвивальна робота з розумово відсталими дітьми в умовах літнього оздоровчого відпочинку спрямована в першу чергу на послаблення прогресування хвороби, формування соціально-нормативної поведінки. Режим, особистий приклад вихователя та його комунікативний потенціал позитивно впливають на формування комунікативно-мовленнєвих навичок дітей. Але складність корекційної роботи з розумово відсталими дітьми полягає в низькому рівні інтелектуальної регуляції і негативних характерологічних проявів. Тому необхідно застосовувати методи психолого-педагогічної підтримки для налагодження довіри та позитивного сприйняття вихователя дітьми. Особливо це стосується вихователів літніх таборів.

Наступним напрямом досліджень може стати розроблення корекційно - розвивальної програми для дітей із розумовою відсталістю, використовуючи апробовані нами методики.

Список використаних джерел

1. Ворожцова О.А. Музыка и игра в детской психотерапии. – М.: Издательство Института Психотерапии, 2004. – 90 с.
2. Эльконин Д.Б. Психология игры. – 2-е изд. – М.: Гуманит. изд.центр Владос, 1999. – 360 с.
3. Морозова Н.Г. формирования познавательных интересов детей [Текст]: Монография / Н.Г. Морозова. – М.: Просвещение, 1969. – 280с.
4. Психологія розумово відсталої дитини: підручник / В.М. Синьов, М.П. Матвеева, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
5. Психопатология детского возраста [Текст]: [учебник для дефектологических факультетов пединститутов] / А.И. Селецкий. – К.: Высшая школа, 1987. – 296 с.
6. Рыбакова С.Г. Арт – терапия для детей с задержкой психологического развития: Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2007. – 144с.

In the article it is proved to be a necessity to consider the main requirements to the choice of methods in organization to the choice of methods in organization of correctional and developmental work with retarded children in summer camps for health improvement also its said that it is important to take into consideration the ways of developing communicational skills preparing children to the conditions of their life in society and mastering their social skills. The article will be useful for different circles of reader, but especially teachers and cancellers of summer camps, students of pedagogical universities.

Keywords: retardation, schizophrenia, correctional work, psychophysical development, game therapy, painting therapy, fairytale therapy, dancing therapy.

Отримано 14.6.2013